

Natur
 Ref. UFSTR
 Den 17. september 2021

Noter fra 1. møde med den videnskabelige arbejdsgruppe den 1/9-2021 kl. 15-19 vedrørende processen med etablering af naturnationalparkerne Tranum, Stråsø og Almindingen

Mødet blev afholdt virtuelt med følgende deltagere:

*Professor Jens-Christian Svenning
 Seniorforsker Rasmus Ejrnæs
 Lektor Hans Henrik Bruun
 Formand for Det Dyreetiske Råd Bengt Holst
 Lektor Jacob Heilmann-Clausen
 Lektor Stine Krøjer
 Professor Peter Sandøe
 Professor Margit Bak Jensen*

Afbud fra:

*Professor Carsten Rahbek
 Seniorrådgiver Rita Merete Buttenschøn
 Professor Henrik Vejre*

Fra Naturstyrelsen deltog vicedirektør Signe Nepper Larsen, kontorchef Mads Jensen, seniorkonsulent Thomas Borup Svendsen og projektkoordinator Uffe Strandby.

Dagsorden

1	Velkomst
2	Orientering om forventninger til arbejdsgruppens inddragelse i arbejdet med disse 3 naturnationalparker samt input i processen med udvælgelse af de resterende op til 10 naturnationalparker
3	Status og tidsplan Bevægelser inden for emner relateret til naturnationalparker (forskningsresultater, holdninger, oplevelser mm.)
4	Præsentation af de tre naturnationalparker
5	Drøftelse af generelle udfordringer, faglige opmærksomhedspunkter samt udviklingspotentialer for de tre naturnationalparker
6	Diskussion af valg af mulige virkemidler i de tre naturnationalparker samt evt. prioritering af disse virkemidler
7	Orientering om planer for overvågning i naturnationalparkerne
8	Opsummering og afrunding

Indledning og rammesætning

NST indledte med byde velkommen til de to nye medlemmer Peter Sandøe og Margit Bak Jensen og orienterede om rammerne for arbejdet med NNP, herunder organisering og tidsplan. Derudover blev der orienteret om lovgivningsprocessen, hvor Folketinget den 3. juni 2021 vedtog forskellige lovændringer relateret til Naturnationalparker på statens arealer. Målet med etablering af naturnationalparker er at skabe bedre vilkår for biodiversiteten, men også at give befolkningen gode oplevelser.

NST vil på baggrund af anbefalinger fra denne gruppe – samt den nationale interessentarbejdsgruppe og de lokale projektgrupper – udarbejde projektskitser for de tre næste NNPer ved Stråsø, Tranum og Almindingen, der vil kunne danne grundlag for drøftelser på næste møde i den videnskabelige arbejdsgruppe (og i interessentarbejdsgruppen og de lokale projektgrupper), forventeligt i løbet af december 2021. Herefter vil det justerede og politisk godkendte forslag blive sendt i offentlig høring. Naturnationalparkerne er planlagt etableret f.s.v. angår hegn og dyr ved udgangen af 2. kvartal 2023.

Det blev tilkendegivet, at der ikke vil blive udarbejdet et egentligt mødereferat, men derimod sammenfattende og opsummerende noter, som vil blive delt med de øvrige grupper. Der blev fra flere af medlemmerne efterlyst tydeligere rammer for denne arbejdsgruppe fx i form af et kommissorie, som kunne være retningsgivende for forventningerne til arbejdsgruppens bidrag. I tilknytning til dette blev der fra flere medlemmer fremhævet, at arbejdsgruppen primært burde bistå med input til faglige vurderinger, generelle retningslinjer og principper for naturnationalparker.

Valg af store planteædende pattedyr og græsningstryk

I tråd med anbefalingerne på mødet med den videnskabelige arbejdsgruppe den 26/11- 2020 blev det af flere anført (Jens-Christian Svenning, Hans Henrik Bruun, Rasmus Ejrnæs), at der er behov for flere forskellige arter af planteædende pattedyr, da dyrene hver især besidder forskellige egenskaber ift. afgræsning og adfærd og dermed vil skabe en større variation i de strukturelle forhold i vegetation, jordbund m.v. Der peges på, at der gerne må være flere dyrearter med en funktionel bredde:

- tunge græssende pattedyr såsom heste, okser, bison m.fl.
- browsere såsom hjortearterne
- vildsvin. navnlig forstyrrelseseffekter i forhold til jordbunden
- bævere. navnlig forstyrrelseseffekter ifm. fældning af træer og ændringer i de hydrologiske forhold

Rasmus Ejrnæs understregede behovet for at være mere ambitiøse med forvaltningen i naturnationalparkerne, som forventeligt vil udgøre ca. 0,5 % af det danske landareal. Denne anbefaling blev fremsat på baggrund af tal som viser at den generelle situation i danske naturområder i dag (skove og lysåbne naturområder) er at der sker en stor tilgroning og fortætning, fordi der er en unaturlig lav tæthed af vilde dyr og ingen naturpleje med tamdyr. Og i de områder hvor der er landbrugsstøttet naturpleje, foregår det langt overvejende ved hård sommergræsning, som i sig selv vurderes at være skadeligt for biodiversiteten. Rasmus Ejrnæs anførte, at græsningstrykket fra vildtlevende hjorte kun meget få steder i den danske natur er større end 5 kg biomasse/ha og at det oprindelige græsningstryk vurderes at ligge på 100-200 kg biomasse/ha. Sommergræsning foregår typisk ved unaturligt høje tætheder på 600-1000 kg biomasse/ha. Denne høje ambition bør også afspejles i valget af dyr, som ikke kun bør omfatte heste, okser og bison men fx også gerne vildsvin. Jens-Christian Svenning bemærkede i denne sammenhæng, at elge nok ikke var de vigtigste og at vildsvin ville være nyttige, men at man kunne opnå mange positive effekter for biodiversiteten ved samgræsning med fx okser, heste, bison og hjortevildt.

Det blev fra bl.a. Rasmus Ejrnæs og Hans Henrik Bruun påpeget, at med reintroduktion af store dyr bør der være et højt ambitionsniveau for alle områderne herunder naturlig hydrologi, naturlig kystdynamik, naturlig skovstruktur og naturlig græsning. I forbindelse med denne diskussion blev der også tilkendegivet (bl.a. Bengt Holst, Jacob Heilmann-Clausen, Stine Krøijer) et behov for at gøre naturnationalparkerne forskellige ift. dyrevalg, udgangspunkt mm.) også for at sikre et godt grundlag for erfaringsopsamling.

Bengt Holst bemærkede, at f.s.v.a. Stråsø kan det overvejes at undlade hegning helt/delvist og dermed lade det eksisterende hjortevildt foretage afgræsningen. Dette blev dog kritiseret af bl.a. Rasmus Ejrnæs, som vurderede at trods den store forekomst af kronvildt, er græsningstrykket langt under økosystemets naturlige bærekapacitet, også i dette område. Jens-Christian Svenning supplerede med en betragtning om, at dette snarere vil være en form for passiv rewilding, hvor der pga. et alt for lavt græsningstryk kan opstå store udfordringer med tilgroning.

Endelig blev det fremhævet af Hans Henrik Bruun, at udsætning af græssende pattedyr ikke løser alle udfordringer, og at naturlige forstyrrelsesfaktorer såsom fx naturbrande kan være essentielle for dynamik og variation.

Jens-Christian Svenning bemærkede, at man bør undersøge på hvilke eksisterende lovgivningsmæssige områder, der er uhensigtsmæssigheder ift. at leve op til naturnationalparkernes formål om at fremme biodiversiteten via selvforvaltende økosystemer med brug af store planteædende dyr.

Naturnationalparkernes størrelse

Der var generel enighed om, at størrelse er en afgørende faktor i den konkrete afgrænsning af naturnationalparker. Størrelse sætter rammerne for graden af heterogenitet inden for området, mindsker risikoen for randpåvirkninger, øger mulighederne for genskabelse af naturlig hydrologi og naturlige forstyrrelser, forbedrer forholdene for dyrenes flokdynamik mm.

I forhold til Almindingen, blev det af flere af medlemmerne foreslået, at undersøge mulighederne for at forøge arealet i NV retning, og Bengt Holst supplerede med det ønskelige i en udvidelse også mod øst. I forhold til Tranum blev det også foreslået at inddrage den del af de statsejede arealer, der udlejes til militært øvelsesterræn.

Flere af medlemmerne betonedede vigtigheden af, at undersøge mulighederne for samforvaltning med arealer beliggende i umiddelbar tilknytning til naturnationalparkerne. Her blev bl.a. peget på Tranum, hvor det vurderes hensigtsmæssigt at sikre en samforvaltning på de ca. 800 ha, som Forsvaret lejer af Naturstyrelsen.

Stine Krøijer bemærkede i forhold til områdernes størrelse og placering, at man skal være opmærksom på den dualitet der eksisterer. Områder kan komme i spil, fordi der er organisationer, foreninger og enkeltpersoner der af hensyn til biodiversiteten ønsker naturnationalparker etableret. Samtidig kan det ikke udelukkes, at områder bringes i spil, fordi en naturnationalpark vurderes at kunne begrænse eller ligefrem udelukke andre brugeres aktiviteter i området. Stine henviste i den forbindelse til en case fra Tisvilde Hegn, som hun følger videnskabeligt.

Valg af hegn

Det fremførtes af flere i overensstemmelse med anbefalingerne fra mødet den 26/11-2020, at mulighederne for semi-permeable hegn, der tillader f.eks. hjortevildtet at migrere ind og ud men

samtidig sikrer, at heste, okser og bison kan holdes inden for hegnet, gennemgående bør anvendes med mindre der er særlige forhold der taler for højt hegn.

Inddragelse og formidling

I tråd med drøftelserne på mødet den 26/11-2020, blev vigtigheden af formidling, inddragelse og tydelig kommunikation understreget af flere (bl.a. Stine Krøijer, Bengt Holst, Peter Sandøe). Dialogen med lokale brugere, foreninger og kommuner blev af Stine Krøijer fremhævet som betydningsfuld. Stine Krøijer bemærkede bl.a. at udfordringen med etablering af naturnationalparker kan være, at det ikke er tydeligt, hvilke muligheder og rettigheder som er på spil, hvilket i forbindelse med klassiske 'conservation projects' er vigtigt at afgrænse og tydeliggøre. Rasmus Ejrnæs bemærkede i denne sammenhæng, at en del af den oplevede modstand kan tilskrives at vi ikke har vild natur i Danmark og at skabelse af vild natur vil være en forandring med deraf begrænsede (oplevede eller reelle) muligheder for nogle grupper. Rasmus Ejrnæs appellerer til at man holder fast i processen trods den oplevede modstand.

Dyrevelfærd og bestandsregulering

Det blev af bl.a. Margit Bak Jensen og Peter Sandøe understreget, at der eksisterer et behov for tværgående forskning på dette område for at klarlægge, hvilken viden der er behov for i relation til forvaltningen af de kommende naturnationalparker, hvad ved vi på nuværende tidspunkt og hvor mangler der viden. Peter Sandøe understregede i denne sammenhæng, at der er behov for en klar juridisk vurdering af, hvad der gælder når vi sætter dyr ud inden for rammerne af et nyt forvaltningsparadigme. I denne sammenhæng bemærkede Jens-Christian Svenning, at det er vigtigt at inddrage de internationale perspektiver og erfaringer med bl.a. dyrevelfærd og håndtering af fødeknaphed. Margit Bak Jensen pointerede ligeledes at der er behov for at afdække forekomsten af de ressourcer som dyrene har behov for og bemærkede endvidere, at hvis det udelukkende er bottom-up processer (i.e. fødeknaphed) som regulerer populationerne, så kan der opstå udfordringer med dyrevelfærden. Margit Bak Jensen fremhævede endelig behovet for både at fokusere på dyrenes sundhedstilstand samt deres adfærd.

Bengt Holst bemærkede, at det er vigtigt, at vi diskuterer og tydeligt kommunikerer, hvilken rolle de udsatte dyr skal udfylde. Derudover anførte Bengt Holst at de udsatte dyr fremadrettet skal forvaltes på 3 niveauer: et genetisk niveau for bl.a. at undgå indavl, et demografisk niveau for bl.a. at modvirke en u hensigtsmæssig kønsfordeling og et fodermæssigt niveau for i perioder med utilstrækkelig adgang til foder at undgå udfordringer med dyrevelfærden. I forhold til sidstnævnte forhold nævnte Bengt Holst, at der er behov for overvejelser om både en proaktiv og en reaktiv forvaltning samt exit-planer. I tilknytning til ovenstående nævnte Hans Henrik Bruun, Jens-Christian Svenning og Rasmus Ejrnæs, at de udsatte dyr også skal betragtes som en del af biodiversiteten og ikke blot ses som redskaber/værktøjer i en proces for at skabe bedre forhold for andre organismer – formålet er ifølge fornævnte at skabe selvforvaltende økosystemer som de udsatte dyr er en integreret del af.

Naturstyrelsen bemærkede i forhold til ovenstående, at en række af de påpegede opmærksomhedspunkter (proaktiv forvaltning, monitoring af dyrenes sundhedstilstand, afdækning af dyrenes ressourcer, beredskabsplaner mm.) er beskrevet i de endelige projektbeskrivelser og forvaltningsplaner for Fussingø og Gribskov samt adresseret i ændringerne til lovgrundlaget for naturnationalparkerne.

Døde dyr

Det blev under diskussionen fremført (Rasmus Ejrnæs og Hans Henrik Bruun), at det er en naturlig proces at dyr dør i naturen af alderdom og svækkelse, og at det er en udfordring at give plads til dette. Det blev fremhævet, at det kan være en udfordring at sikre naturlig græsning gennem proaktiv

forvaltning, som rummer en risiko for at skyde væsentligt under bærekapaciteten og overse vigtigheden af fluktuerende bestande. Det blev også fremhævet, at der er behov for at se på muligheden for at dispensere, så ådsler kan blive liggende i områderne for at understøtte den rige og truede fauna af ådselsædere.

Bengt Holst bemærkede, at trods lovgivningsmæssige udfordringer med at efterlade ådsler, bør man undersøge mulighederne, da der vil være en række positive biodiversitetsmæssige gevinster ved en øget tilstedeværelse af døde dyr i naturen.

Indfasningsindgreb fx hydrologi og reduktion i udbredelsen af nåletræer

Der var i lighed med mødet den 26/11-2020 enighed om, at der generelt er behov for at fremme hydrologiske tiltag i områderne. Ligeledes kan der være behov for en række biodiversitetsfremmende indgreb (opblødning af skovbryn, veteranisering, lysningshugster og fjernelse af eksotiske træarter), der muliggør en hurtigere overgang til et område med høj biodiversitet, hvor udviklingen i højere grad vil ske via naturlige processer uden menneskelig indgriben. Rasmus Ejrnæs understregede, at der bør være ambitiøse planer også ift. mulighederne for naturlig dynamik inden for områder samt genskabelse af de naturlige hydrologiske forhold.

Overvågning

I overensstemmelse med drøftelserne på mødet den 26/11-2020, blev der fra flere sider pointeret et behov for at undersøge effekterne på både biodiversitet og friluftsliv. herunder påvirkning af natursyn. Det blev endvidere fra flere sider understreget et behov for at sikre de nødvendige rammer for overvågning af de udsatte dyrs trivsel og adfærd.

Forventninger til inddragelse af den videnskabelige arbejdsgruppe

Ovenstående emne blev behandlet under punkt 2 og opsummeres i nedenstående 2 tabeller. På mødet drøftede deltagerne desuden fremtidig form og indhold af møderne, som Naturstyrelsen tager med i den videre planlægning.

Tabel 1 Arbejdet med de 3 naturnationalparker Tranum, Stråsø og Almindingen

	Videnskabelige arbejdsgruppe	Arbejdsgruppen for interessenter
Første møde	1/9-2021	9/9-2021
Andet møde (der undersøges muligheder for at holde mødet ude i en af de tre parker)	Uge 50	Uge 50

Table 2 Arbejdet med udvælgelsen af op til 10 yderligere naturnationalparker

Indspil fra Naturstyrelsen til de to nationale arbejdsgrupper	Videnskabelige arbejdsgruppe	Arbejdsgruppen for interessenter
Naturstyrelsen forventer at fremsende en bruttoliste til prioritering af ca. 20 mulige naturnationalparker til kommentering	Forventes fremsendt den 15/9 med frist den 28/9 til skriftlig kommentering	Forventes fremsendt den 15/9 med frist den 28/9 til skriftlig kommentering
Naturstyrelsen forventer at afholde virtuelt møde med de to arbejdsgrupper mhp input til prioritering af op til 10 naturnationalparker – de to grupper modtager inden dette møde kortfattede faktaark for hver af de ca. 20 mulige naturnationalparker	Virtuelt møde forventes afholdt den 14/10 med frist den 11/11 til skriftlig kommentering De to grupper inviteres til at deltage i lokale arrangementer for hver af de kommende naturnationalparker, som forventes at blive afholdt hen over perioden 1. – 12/11	Virtuelt møde forventes afholdt den 15/10 med frist den 12/11 til skriftlig kommentering De to grupper inviteres til at deltage i lokale arrangementer for hver af de kommende naturnationalparker, som forventes at blive afholdt hen over perioden 1. – 12/11

Der tages forbehold for ændringer af tidspunkter for fremsendelse af materiale, afholdelse af møder og frister. De endelige datoer vil blive meldt ud løbende.